

שיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

פרשת ויקרא תשע"ב - פרשת "החדש"

וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח

האמונה ביחוד ה', ועמדו על סף טמיעה מוחלטת בטומאת מצרים, עד שכבר לא היה שייך לגאלם. זהו חלק אחד של סיפור יציאת מצרים, לספר על קושי השעבוד, בלי פלפולים. ונקודה נוספת שצריך לעמוד עליה בסיפור יציאת מצרים, היא גודל הגאולה. אנשים שעד לפני זמן קצר היו משועבדים בחומר ובלבנים ושקועים במ"ט שערי טומאה, מגיעים בתוך כמה ימים למדרגה רוחנית כזו, שרואים מראות אלקים, שאפילו גדולי הנביאים לא זכו לראות כמותן. ראתה שפתח על הים מה שלא ראו נביאים⁵ (עי' רש"י שמות טו, ב ד"ה זה א-ל). הקב"ה העלה את ישראל לדרגות גבוהות של נבואה, בלי שום הכנה מצידם. אחר כך רואים את המעמד הגדול בהר סיני, ומקבלים תורה. בלי תורה - היינו נשאים עבדים לפרעה במצרים. רק מפני שרצה הקב"ה לתת לנו תורה, ובזכות העובדה שעתידיים היינו לקבל את התורה, הוציא אותנו הקב"ה ממצרים (עי' שם ג, יב ורש"י שם). יצאנו מעבדות פרעה, כדי להכנס לעבדות אחרת - להיות עבדיו של מלך מלכי המלכים הקב"ה.

מה הרוחנו מיציאת מצרים?

הבן הרשע, או התם, עלולים אפוא לשאול: אם כך, מה הרוחנו? עבדים היינו לפרעה במצרים, ועכשיו אנו שוב עבדים - עבדי ה'! ועוד יותר מזה קשה: הרי העבדות לה' מחייבת יותר מאשר העבדות לפרעה! אצל פרעה עבדו ששה ימים בשבוע (שמו"ר א, כח), ובלילה נתנו קצת לישון (שם, יב), ואילו אצל הקב"ה האדם הוא עבד שבעה ימים בשבוע, עשרים וארבע שעות ביממה! ההלכה קובעת לו כיצד יישן בלילה (ש"ע א"ח סי' רל"ט), כיצד יקום ממיטתו בבוקר (שם סי' א'), כיצד ירחץ את ידיו (שם סי' ד'), כיצד יתלבש (שם סי' ב'), כיצד יאכל ומה יאכל, ועוד ועוד. מה הרוחנו א"כ מיציאת מצרים? התשובה ל"קושיא" גדולה זו היא, שאמנם גם עכשיו אנו עבדים, אבל עבדות זו - היא חרות הגדולה ביותר! שהרי מהו עבד? עבד הוא זה שאינו יכול לפעול כרצונו, כי הוא משועבד לרצון אחרים. אף אחד לא שואל את העבד, אם הוא רוצה לחרוש היום את השדה או לא. האדון לבדו קובע, והעבד חייב למלא את הוראותיו. כזו היתה גם עבדות מצרים. ואולם, לא כן היא העבדות לקב"ה. העבדות לקב"ה אינה מכפיפה אותנו לרצון אחרים, אלא להפך! היא משעבדת אותנו לרצון עצמנו! כשאני עבד ה', זוהי חרות האמיתית, כי זהו רצונה האמיתי של הנשמה שלי, שהיא חלק אלוך ממעל, וממילא מה שה' רוצה - זה גם מה שהנשמה שלי רוצה. אמנם לא תמיד אני מרגיש שמה שאני רוצה זהו מה שהתורה היתה רוצה, לפעמים אני רוצה לישון והתורה אומרת "לא, אתה צריך עכשיו ללמוד, או לקום לתפלה", אבל זהו רק מפני שהיצר הרע מסית אותי. היצר הרע רוצה לשעבד אותנו לרצון דברים אחרים, שמנוגדים לרצון ה'. אבל האמת היא, שזה לא אמיתי. הרצון האמיתי שלנו הוא לעשות את רצון ה', והיצר הרע הוא גורם זר וחיצוני,

מצות סיפור ביציאת מצרים בזמן הזה - מדאורייתא או מדרבנן?

בעזרת ה' נקרא בשבת הקרובה את פרשת החדש (שמות יב, א-כ). הקב"ה מצוה בפרשה זו את משה ואהרן: "דַּבְּרוּ אֶל כָּל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה, וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁהָ לְבִית אָבֹתָ שֶׁהָ לְבֵית... וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמַרְתֵּי עַד אֲרַבְּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה, וְשִׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קֹהֵל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרֻבִים... וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה, צָלִי אֲשֶׁר וּמִצּוֹת, עַל מַרְרִים יֵאָכְלֶהוּ" (שם, ג-ח). הקב"ה מצוה אפוא את ישראל במצרים, לשחוט את הפסח ב"ד בניסן, ולאכול את בשרו בליל ט"ו בו.

יש מי שדן, האם גם מצות סיפור ביציאת מצרים היתה שם. מצד אחד, עוד לא יצאו ממצרים. מאידך גיסא, ראו כבר תשע מכות שהביא הקב"ה על המצרים לפני אותו לילה. ואם כן, אולי היתה מצוה לספר בזה.

יש גם מחלוקת בזמן הזה - שאין לנו קרבן פסח - האם מצות סיפור יציאת מצרים היא מן התורה, או לא¹. אולי המחלוקת היא בפשט הפסוק. התורה הרי אומרת, "וְהָיָה כִּי יִבְיָאֵךְ ה' אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִים... וְעַבְדְּתָ אֶת הָעֵבֶדָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה" (שם יג, ה) - שיקריבו קרבן פסח ב"ד בניסן. א"כ אומרת התורה, "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בְּעֶבְרֵי זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם" (שם, ח). בעבור זה - לא אמרת, אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך² (מכילתא פרשת בא פרשה י"ז, ובהגדה של פסח). וא"כ, אולי רק בזמן שיש קרבן פסח, שאפשר לומר עליו "בְּעֶבְרֵי זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם", יש חיוב של "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ". אבל כשאין קרבן פסח, ואי אפשר לומר "בְּעֶבְרֵי זֶה עָשָׂה ה' לִי", אין חיוב של "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ". מאידך, מצה יש לנו גם בזמן הזה, וחיובה מן התורה, [אבל מרור הוא רק מדרבנן בזמן הזה (פסחים קכ, א)], וא"כ אולי די בזה כדי שיהיה חיוב של "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ" מן התורה גם בזמן הזה³.

סיפור יציאת מצרים - גזר המצוה

על כל פנים, מצות סיפור יציאת מצרים היא לבאר היטב את גודל השיעבוד שהיה במצרים, וגודל הגאולה. לא לומר פלפולים על ההגדה, או כל מיני ביאורים יפים בלשון ההגדה, ויש באמת הרבה פלפולים וביאורים כאלו בהגדה, אבל לא זה עיקר המצוה של הסיפור ביציאת מצרים. המצוה של סיפור יציאת מצרים היא לספר כמה קשה היה השעבוד, וכמה קשות היו הגזרות, שמתוך כך מבינים את גודל הגאולה שהיתה⁴. גם על השעבוד הגשמי יש לספר, על הגזירות הנוראיות של המצרים, שהשליכו את הבנים ליאור, ועבודת הפרך שהטילו על ישראל וכל שאר הגזרות הגשמיות, אבל גם על השעבוד הרוחני שיש לישראל, שישאל הגיעו במצרים לשפל רוחני נורא. היו שקועים במ"ט שערי טומאה, עד ש"כמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר, וחזורין בני יעקב לטעות העולם ותעיותן" (הלכ' עבודת כוכבים פ"א ה"ג). שכחו כמעט לגמרי את

עבדו את ה' בשמחה!

אם זהו הרצון האמיתי שלנו, לעשות את רצון ה' - כמה צריכים אנו לשמוח, כשאנו מוציאים רצון זה אל הפועל! ואם איננו שמחים, הרי זה חסון גדול מאד. התוכחה הנוראה בפרשת "כי תבוא", עונשים על גבי עונשים, על מה היא באה? - "תחת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב מִרֵב כָּל" (דברים כח, מז). לא "תחת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב". "יאשימנו הכתוב, בְּעֲבֹדוֹ הַשִּׁמְחָה, ולא היתה העבודה בשמחה" (פירוש רבינו בחיי שם). עֲבַדְתָּ אֶת ה', קִיַּמְתָּ מִצְוֹת - אבל בלי שמחה. על זה באה התוכחה הנוראה.⁷

וצריך להבין: אמנם הרמב"ם כותב, ש"השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הא-ל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו"⁸ (הלכ' לולב פ"ח ה"טו), אבל האם עד כדי כך חמור ענין זה, שמי שאינו מקיימו ראוי לעונשים נוראיים כאלו המוזכרים בפרשה? מה נורא כל כך, אם יהודי מקיים את כל תרי"ג המצוות בלי שמחה?

נראה לבאר ענין זה בשני אופנים: האופן האחד הוא, שבלי שמחה - אין המשכיות לקיום התורה בדורות הבאים. אם הבן רואה שאביו שמח כשמגיע ראש השנה, שמח כשמגיע יום הכפורים, שמח כשמגיע פסח, שמח בביצית, בתפילין, בתפלה, בתלמוד תורה ובשאר כל המצוות - גם הבן ירצה ללכת בדרך הזו. אבל אם הבן רואה שאביו מקיים מצוות בלי שמחה ובלתי חשק, בלי סיפוק ובלתי התלהבות, אלא כפי שכפאו שד, הרי הוא חושב לעצמו: "מה לי ולצורה זו? בשלמא את אבא כפה שד, אז כפה. אבל אותי לא כופה שום שד, אז למה שאעשה את כל זה? ... ואם הבן בכל זאת עוד עושה משהו, וממשיך לאחוז קצת במסורת אביו, אבל הנכד ודאי כבר לא יעשה כלום, מפני שאינו מוצא בזה שום תועלת. בלי שמחה - התורה לא תעבור לדורות הבאים.⁹ לכן באה התוכחה הנוראה, על זה ש"לא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב".

אבל חוץ מזה יש הסבר נוסף, למה זה נורא כל כך אם יהודי מקיים מצוות בלי שמחה. יהודי שמקיים מצוות בלי שמחה, לא רק שאינו מעביר לבניו את ההרגשה שכדאי לקיים מצוות, אלא זהו סימן שגם הוא עצמו אינו מרגיש את התועלת שבעבודת ה'. אם היה מבין שהמצוות שנצטוונו בהן הן הטובה הגדולה ביותר שה' הטיב עמנו, שבכל פעולה קטנה אנו זוכים לחיי נצח בעולם הבא, ובכל מילה של לימוד תורה אנו בונים פלטרין של מעלה ושל מטה ומקרבנים את הגאולה (סנה' צט, ב) - לא היה שייך שיעבוד את ה' בלי שמחה! אם נותנים לאדם מיליוני דולרים, הוא לא ישמח? ודאי שישמח! ממילא, אם אדם אינו שמח בקיום המצוות, סימן שחסר לו באמונה. הוא אינו מבין שהמצוות הן חיי עולם שה' נטע בתוכנו, ושהן טובה לנו גם בעולם הזה וגם לעולם הבא. וחסרון באמונה הוא כבר באמת עבירה חמורה.¹⁰

בליל הסדר יש לנו ב"ה הרבה מצוות. חלקן דאורייתא, חלקן מדרבנן, וחלקן ממנהג ישראל, אבל כולן מצוות נפלאות. על כולן מקבלים שכר. צריך א"כ להיות שמח מאד בליל הסדר על המצוות הרבות שאנו זוכים לקיים בו, יחד עם שמחת יו"ט, שהיא בעצמה מצוה, וכן לשמוח שיצאנו ממצרים, והלכנו לקבל את התורה ואת ארץ ישראל.¹¹ צריך להיות שמח מאד בליל הסדר, ולעשות את מצוות הלילה הקדוש הזה בשמחה גדולה, יחד עם כל היראה.

היצר הרע - מרגל מתוחכם

ה"חובת הלבבות" הרי אומר על היצר הרע: "בן אדם! ראוי לך לדעת, כי השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יִצְרָךְ הַנִּמְסָךְ בכוחות נפשך... אתה יִשָּׁן לו והוא יִרְךָ, ואתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך. לְבַשׁ לְךָ בגדי הידידות (=הוא מתחפש ומתראה לך כידיד), וְעֵדָה עֲדֵי האהבה לך (=הוא מתקשט לפניך כאילו הוא אוהבך)" (שער יחוד המעשה פ"ה), אבל האמת היא כפי שאומר ה"חובות הלבבות" בתחילת דבריו, שהיצר הרע הוא "השונא הגדול שיש לך בעולם",⁶ ואינו אלא מתח זה לאוהב שלך. כך אומר בעל "חובות הלבבות".

ונראה לעניות דעתי, שה"חובות הלבבות" לא מיצה את הענין עד הסוף. נסביר את הדבר בעזרת משל: אם היינו שולחים מרגל למדינה כלשהי, למשל לסוריה, כדי לעמוד על סודות הצבא הסורי, מה היה עושה המרגל? - היה משתדל להראות עצמו כידידו הטוב של הרמטכ"ל הסורי, או של אסאד, (או של מי שישלוט בדמשק...), שמח כשאסאד שמח, עצוב כשאסאד עצוב, וע"י זה היה מנסה לבצע את משימתו. והנה, גם אם יצליח אותו מרגל להתחזות לידידו הטוב של הנשיא הסורי, אבל דבר אחד ודאי לא יצליח לעשות: הוא לא יצליח לשכנע את הנשיא הסורי, שהוא (המרגל), הוא הוא נשיא סוריה! לכל היותר יצליח לשכנע את נשיא סוריה, שהוא ידידו הטוב ביותר, אבל לא יותר מכך. עד כדי כך אסאד אינו טיפש, לחשוב שהמרגל - זה הוא. זה הוא לא יחשוב.

כך במרגל בשר ודם. אבל היצר הרע אינו מתנהג כך. ליצר הרע שיטה מתוחכמת הרבה יותר. הוא לא רק מתחפש לאיש זר שאוהב אותך, כמו שכתב ה"חובות הלבבות", אלא מתחפש אליך! אתה מרגיש "אני רוצה", בעוד שהאמת היא שזה לא אתה, אלא ה' או א. זהו מרגל גרוע יותר מכל מרגל שבעולם, וצריך ללמוד להבין שזהו מרגל, ולא אתה. צריך לדעת שהרצון האמיתי של הנשמה הוא לעבוד את ה', לחזור לשמים נקיה כמו שירדה משם. להבין שמה שאתה באמת רוצה זה מה שההלכה רוצה ממך, ולא מה שהיצר הרע רוצה ממך.

הרמב"ם אומר, "מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש... מכין אותו עד שיאמר רוצה אני, ויכתוב הגט, והוא גט כשר" (הלכ' גירושין פ"ב ה"כ). ושואל הרמב"ם: מה יעזור שתכה אותו עד שיאמר "רוצה אני"? הרי האמת היא שהוא אינו רוצה! ואיזה ערך יש לאמירת "רוצה אני" שבאה בכפיה? אומר הרמב"ם כך: האמת היא, שכל אדם רוצה לנהל את חייו על פי התורה, אלא שהיצר מפריע לפעמים לרצון הזה להתגלות. ממילא, אם ההלכה מחייבת אדם מסויים לגרש את אשתו והוא מסרב לעשות זאת, וע"י הכאת בית דין הוא כבר אומר "רוצה אני", אין זו אמירה מן השפה ולחוץ, אלא גילוי רצונו הפנימי והאמיתי של האדם, ולכן זה מועיל (רמב"ם שם). אינני יודע אם הרמב"ם התכוון לכל יהודי, או רק ליהודים שבאופן כללי ידוע שהם רוצים לקיים את התורה, אבל בפשטות כונתו לכל יהודי. כל יהודי רוצה בעצם לעשות את רצון ה', אלא שיצר הרע מתגבר עליו. יש מי שיצרו מתגבר עליו יותר, ויש מי שיצרו מתגבר עליו פחות, ואצל יהודי זה - היצר הרע התגבר עליו והסיתו שלא לשמוע לבית דין ולא לגרש את אשתו. ממילא, ברגע שהוא שומע לבית דין, הוא לא אנוס. אלא רוצה באמת לגרש את אשתו. זהו הרצון האמיתי שלו.

ספירת העומר - צפיה למתן תורה!

מיד אחרי ליל הסדר, בלילה שאחריו, מתחילים לספור ספירת העומר. מה הטעם לספירה הזו? אם כדי לדעת מתי יחול חג השבועות, הרי אפשר לחשב זאת בלי למנות בכל יום כפפה, "היום כך וכך ימים לעומר". מדוע מהנה ספירת הימים שבין פסח לשבועות מצוה שלמה בפני עצמה?

טעם אחד פשוט שאמרו בזה הוא, שהספירה בכל יום באה לבטא את צפייתנו לקבלת התורה. כשאדם מצפה למאורע גדול וחשוב שעתיד להתרחש אצלו (למשל: חתונה), הוא מונה בכל יום, כמה ימים עוד נותרו לו עד לאותו מאורע. "כי המנין מראה לאדם, כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא" (ספר החינוך מצוה ש"ו). ועל כן, כדי לבטא את צפייתנו למתן תורה, אנו סופרים בכל יום את הימים לקראת מאורע זה, "להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו", יום מתן תורה¹² (ספר החינוך שם. ועי' גם במדרש הגדה שהביא הר"ן סוף מס' פסחים ד"ה ובהגדה).

אלא שאם כך, קשה מאד: הרי דרכו של עולם היא, שהמצפה ליום מסויים, מונה את מספר הימים שעוד נותרו לו עד אותו יום, ולא את מספר הימים שכבר עברו. ואם כן, היה עלינו לספור כך: במוצאי יו"ט ראשון של פסח - "עוד שבעה שבועות למתן תורה!" בלילה שאחריו - "עוד שמונה וארבעים יום למתן תורה!" וכן הלאה. מדוע איננו סופרים את ספירת העומר בצורה זו?

אולי מותר להסביר, שאנו סופרים "יום אחד", "שני ימים" וכו', משום שכך ספרו אבותינו כשיצאו ממצרים. אבותינו שיצאו ממצרים ידעו שתכלית יציאתם ממצרים היא להגיע למתן תורה, כפי שאמר הקב"ה למשה, "בהוציאך את העם ממצרים, תעבדון את האלקים על הקר הנה" (שמות ג, יב), אבל הם לא ידעו מתי יהיה מתן תורה. לכן, לא יכלו לספור את הימים שעוד נותרו להם עד קבלת התורה, אלא רק את הימים שכבר עברו ועוד לא קבלו את התורה. "יום אחד כבר עבר, ועוד לא קבלנו תורה!" "שני ימים כבר עברו, ועוד לא קבלנו תורה!" וכן הלאה. הם מרגישים שהחרות שלהם עוד לא שלמה. בלי תורה - זה עוד לא חרות. חרות שלמה תהיה רק כשיקבלו את התורה. ממילא, גם אנו סופרים באופן זה, כפי שספרו אבותינו¹³.

"איש לפי מהללו"

אנו אומרים בהגדה, "וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח". מה פירוש "הרי זה משובח"? הפירוש הפשוט הוא, שהמרבה לספר ביציאת מצרים הוא משובח, בגלל וכתוצאה מכך שהרבה לספר ביציאת מצרים. אבל יש שפירשו להפך. יש שפירשו, שהמרבה לספר ביציאת מצרים מוכיח ומגלה על עצמו שהיה משובח עוד מקודם לכן, ולכן הרבה לספר ביציאת מצרים. מדוע המרבה לספר ביציאת מצרים מוכיח על עצמו שהוא משובח עוד מקודם לכן? שהרי הפסוק אומר: "מצַרְרָה לְפָסֶף נָכוֹר לְזָקֵב, וְאִישׁ לְפִי מִהְלָלוֹ" (משלי כז, כא). כלומר, אם רוצים לדעת כמה סיגים יש בכסף, בוחנים אותו במַצְרָרָה. ואם רוצים לבחון את הזהב, מתיכים אותו בַּפּוֹר, ובודקים כמה הוא נקי. ואולם כיצד בוחנים אדם? - אומר הפסוק, "וְאִישׁ לְפִי מִהְלָלוֹ". "על ידי שהבריות מהללות אותו במעשיו הטובים, נבחן לרבים אם טוב אם רע" (רש"י שם). אם רוח הבריות נוחה הימנו, כנראה שגם רוח המקום נוחה הימנו. ואם אין רוח הבריות נוחה הימנו, כנראה שגם רוח המקום אינה נוחה הימנו (עי' אבות פ"ג מ"י). כך מפרש רש"י, וכך מפרשים גם אחרים. אבל רבינו יונה מפרש להפך. רבינו יונה מפרש, ש"איש לפי

מהללו" פירושו, לפי מה שהוא מהלל את האחרים! "אם הוא מְשַׁבַּח המעשים הטובים והחכמים והצדיקים - תִּדְעַ וְתִכְתַּבְתָּ, כי איש טוב הוא... כי לא ימצא את לבו רק לְשַׁבַּח את הטוב והטובים תמיד בכל דבריו, ולגנות את העבירות וְלְהַבְזוֹת בְּעֲלֵיהֶן¹⁴... וְהַמְשַׁבַּח מעשים מגונים, או מְהַלֵּל רשעים - הוא הרשע הגמור והמחלל את עבודת ה' יתברך" ("שערי תשובה" שער ג' אות קמ"ח). למשל, אם אדם רגיל להלל שחקני כדורגל או שחקני קולנוע, זה לא מעיד על גדלות נפש מיוחדת. לעומת זאת, אם אדם רגיל להלל תלמידי חכמים ומעשים טובים, הרי זה מוכיח שהוא איש המעלה. הוא מבין, שמה שחשוב בחיים זה להיות גדול בתורה וביראת שמים, ולא להיות גדול בכדורגל.

כך גם בענין הסיפור ביציאת מצרים. אם אדם מרבה ומאריך לספר בשבחו של הקב"ה על הניסים שעשה לנו, איך היינו משועבדים תכלית השעבוד ויצאנו מעבדות לחרות ע"י עשר מכות גדולות שהביא הקב"ה על המצרים, זהו סימן שאיש זה שייך לקדושה ולא לשטויות, וא"כ הרי הוא מגלה על עצמו שהוא משובח, שהוא שקוע בעבודת הבורא.

הפסוק אומר: "הֲבֵן יָקִיר לִי אֶפְרַיִם, אִם יֶלֶד שְׁעִשׂוּעִים, פִּי מִדֵּי דְבָרֵי בּוֹ - זָכֹר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיה לא, ט). מה פירוש "פִּי מִדֵּי דְבָרֵי בּוֹ זָכֹר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד"? אם הכוונה היא, שבכל פעם שאני מדבר על אפרים אני זוכר אותו - מה לזה ולתחילת הפסוק? הרי גם אדם שאיננו "בן יקיר ליי", ואיננו "ילד שעשועים", בכל פעם שאני מדבר עליו - אני זוכר אותו. אפילו כשאני מדבר על אבו מאזן, אני זוכר אותו, למרות שהוא לא "בן יקיר ליי"... מהו אפוא פירוש הפסוק, "פִּי מִדֵּי דְבָרֵי בּוֹ זָכֹר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד"? נראה שההסבר הוא כך: "פִּי מִדֵּי דְבָרֵי בּוֹ", גם אחרי שדיברתי בו, י, "זָכֹר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד". אני ממשיך להזכירו ולדבר עליו עוד ועוד. משל למה הדבר דומה? לאדם ששואל את חברו, "מה שלום בנך". האב יכול לענות בקיצור - "ברוך ה', הכל בסדר". אבל אם האב אוהב את בנו ומתגאה בו, הוא יענה בסגנון אחר: "אה! הבן שלי כל כך מתמיד, וכל כך מצליח בלימודים! הוא מצטיין במשנה, ומצטיין בגמרא" וכו' וכו'... את החבר זה לא כל כך מעניין, אבל אצל האב האהבה מקלקלת את השורה, והוא מאריך לספר על בנו עוד ועוד. זהו שאומר הנביא, "פִּי מִדֵּי דְבָרֵי בּוֹ, זָכֹר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד". אריכות הדיבור מוכיחה באמת, שאפרים הוא "בן יקיר ליי", ו"ילד שעשועים". כך גם בענין סיפור יציאת מצרים. כשאדם מרבה לספר ביציאת מצרים, הוא מראה שחביב וחשוב בעיניו הענין של יציאת מצרים, ולכן הוא משובח.

בליל הפסח, שהפה סח, יש לנו הזדמנות לדבר את הדברים הראויים. שאנו שמחים בישועת ה', ורוצים להתקרב לה' מה שיותר. וכן בשאר המצוות, להיות שמח כשמקיימים מצוה. לא לקיים את המצוות בעל כרחנו, אלא להבין כמה טובה עשה לנו ה' שנתן לנו את המצוות ואת התורה. חיי עולם נטע בתוכנו.

זמן חרותנו - להקפיד על חרות אמיתית

פסח הוא "זמן חרותנו" גם מהישיבה. החרות מהישיבה נועדה כדי לעזור בבית לפני פסח, וגם כדי לנוח קצת, ולהתאוויר. ובכל זאת, גם בין הזמנים איננו בני חורין מק"ש ומתפילה. צריך לשמור על זמני ק"ש ותפילה, וכן לקבוע עיתים לתורה. מספרים ששאלו את החזון אי"ש, אם צריך ללמוד בין הזמנים כמו באמצע הזמן. אמר החזון אי"ש: "לא צריך עד כדי כך. מספיק שתיים עשרה שעות ביום בלבד"!!! אני אינני אומר שצריך ללמוד שתיים עשרה שעות ביום בין הזמנים, אבל

רעננים, לקראת הקיץ. ואם ה' יעזור, ניפגש בע"ה בערב פסח על הר הבית.
חג כשר ושמח.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

לקבוע עיתים לתורה - צריך.

ומכל מקום, בימי הפסח - שם זה כבר חיוב דאורייתא. "חציו לה' וחציו לכם". נכון שצריך גם לאכול ולשתות ולשמות, אבל חלק מהשמחה צריכה להיות בתפילה ובתורה, לא רק באכילה ושתיה. ולא רק ביו"ט כך, אלא גם בחול המועד, כפי שנראה ברמב"ם (הלכ' יו"ט פ"ו הי"ז-הי"ט), שדין זה קיים גם בחול המועד, ולא רק ביום טוב. זמן חרותנו צריך להיות זמן של חרות אמיתית, שעושים את רצון ה', שהוא הרצון האמיתי שלנו, הרצון הפנימי של כל אחד ואחד מאיתנו. לא להיות עבדי יצר הרע. לחזור בע"ה בזמן הבא עם כוחות

1. כתב הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצוות, שכחת העשין): "מצוה ט"ו, שנצטוינו להודות לשמו ית' בכל עת שנקרא בתורה... ואין ראוי למנותה מצוה אחת עם הקריאה, כמו שמקרא בכורים (מ"ע קל"ב) אינו נמנה [למצוה] אחת עם הבאתן (מ"ע קכ"ה), וסיפור יציאת מצרים (מ"ע קנ"ז) [אינו נמנה למצוה אחת] עם אכילת הפסח (מ"ע נ"ו)". משמע, שמצות סיפור יציאת מצרים תלויה באכילת הפסח, דאל"כ אין שום הוה אימנא למנותן למצוה אחת. [אלא שהגרי"פ פערלא (בפירושו לספר המצוות של הרס"ג, עשה ל"ג) תמה על דברי הרמב"ן הללו מן הגמרא בפסחים (קטז, ב), שם מבואר להדיא, שאם חיוב מצוה בזה"ז הוא דאורייתא (והכי קיי"ל), גם חיוב סיפור ביצי"מ הוא דאורייתא, הגם שאין לנו היום קרבן פסח. ועל כן כתב, "אולי אפשר לומר דטעות סופר הוא בדברי הרמב"ן ז"ל, ובמקום 'אכילת הפסח' צ"ל 'אכילת המצה'", ולפ"ז יהיו דברי הרמב"ן מתאימים עם דברי הגמ', ע"ש].
2. כך הנוסח במכילתא ובהגדות שלפנינו, שלא נזכר בדרשא זו קרבן פסח, רק מצוה ומרור. אך כבר כתב בשבלי הלקט, שבזמן המקדש, שהיה קרבן פסח, היו אומרים "בשעה שפסח ומצה ומרור מונחים לפניך" (שבלי הלקט סי' רי"ח פיסקת "מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו"). וכן משמע ברש"י (שמות יג, ח).
3. ובאמת, למאן דאמר שמצה בזמן הזה מדרבנן, אזי חיוב סיפור יציאת מצרים בזמן הזה הוא רק מדרבנן (פסחים קטז, ב), כי אין שום דבר שחיובו מן התורה שאפשר לומר עליו "בְּעֵבֹר זֶה", לא פסח, לא מצוה ולא מרור.
4. לשון הרמב"ם בספר המצוות: "והמצוה הקנ"ז היא שצונו לספר ביציאת מצרים לבילי חמשה עשר בניסן... וכל מה שיוסיף במאמר ויאריך הדברים בהגדלת מה שעשה לנו ה', ומה שעשו עמנו המצרים מְעַנְל וְחָקַס, ואיך לקח ה' נקמתנו מהם, ובהודות לו ית' על מה שגמלנו מחסדיו - יהיה יותר טוב. כמו שאמרו (בהגדה), כל המאריך לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח" (ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קנו).
5. היינו, שזכו לנבואה במדרגה גבוהה ומיוחדת כמשה רבינו, שאמרו עליו חז"ל: "משה נתנבא בְּכָה אָמַר ה', והנביאים נתנבאו בְּכָה אָמַר ה'. מוסיף עליהם משה, שנתנבא בלשון זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה'" (הובא ברש"י במדבר ל, ב). וההבדל בין שתי המדרגות הוא, ש"כָּה אָמַר ה'" פירושו - כך אמר ה' ב כל ל ו ת הענין ("כָּה" - "כמו"). ואילו "זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה'" פירושו - כך אמר ה' ב ד י ו ק. ובלשון אחרת: "כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה" (יבמות מט, ב). וכן ישראל על הים זכו להתנבא באספקלריא המאירה (ר' צדוק הכהן מלובלין, ליקוטי מאמרים עמ' קס"ח ד"ה וזהו החילוק), עד שיכלו להראות באצבע ולומר "זֶה אֱ-לֵי וְאֲנֹהוּ" (שמות טו, ב ורש"י שם) - גילוי בהיר וברור בכחינה "זֶה ה'". [אלא שזכו למדרגה זו רק לפי שעה, וכרגע, בעת שאמרו פסוק "זֶה אֱ-לֵי וְאֲנֹהוּ", ותיכף נעלם; ואילו הנביאים - היתה מדרגתם קבועה אצלם (רצ"ה מלובלין בליקוטי מאמרים שם)]. זהו שכתב רש"י, "ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים". כי הנביאים נתנבאו באספקלריא שאינה מאירה, וישראל על הים נתנבאו באספקלריא המאירה.
6. ועי' בגמרא (סוכה נב, א), ששבעה שמות יש לו ליצר הרע, ואחד מהם הוא "שונא". [ושבעה שמות אלו הם כנגד שבע מדרגות של טומאה שהיצר עלול לטמא בהן את האדם (כפי ענין החטא), וכנגדן יש שבעה מדורים בגיהנם להעניש בהם את ההולכים אחר היצר, כל אחד לפי מדרגת חטאו וטומאתו (זוהר ח"ב רסג, א)].
7. ולכן תשעים ושמונה כבשים שמקריבים בחג הסוכות מסלקים ומבטלים את תשעים ושמונה הקללות שבתוכה (רש"י במדבר כט, יח ד"ה ולכבשים). כי חג הסוכות הוא "זמן שמחתנו", ובו אנו מתקנים מה שקלקלנו בעבודת ה' בלי שמחה. ממילא, ע"י תיקון זה, מסתלקות ומתבטלות הקללות שבתוכה, הבאות כעונש על עבודת ה' בלא שמחה.
8. והוכיח הרמב"ם דבר זה מן הפסוק הנ"ל - "תחת אֲשֶׁר לא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב מְרִב פֶּל" (ע"ש ברמב"ם). [ומבואר, שגם הוא פירש, שענשי התוכחה באים על עבודת ה' שלא בשמחה. ובספר ה"תניא" (פכ"ו) רמז לפירוש זה בשם האר"י ז"ל. וע"ש ביאור נוסף, למה חייבת עבודת ה' להיות בשמחה].
9. ואמר בזה הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל (הרב מפוניבז'), למה דוקא בכרכת "והערב נא" אנו מבקשים "ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה"? משום שאם תתקיים בקשת "והערב נא", ודברי התורה יהיו ערבים בפנינו ח"ו, ולא נשמח בהם, אז גם אצל הבנים יהיה כך, ואף גרוע מזה (קונטרס בעניני חנוכה להג"ר חנוך העניך קרלנשטיין זצ"ל, עמ' מ"ח).
10. ואולי מפני זה כתב רבינו יונה, "כי השמחה במצוות - מ ע י ק ר י העבודה" (פירוש רבינו יונה לספר משלי ד, כא).
11. כדמשמע בהגדה, ש"נתן לנו את התורה" ו"הכניסנו לארץ ישראל" ו"בנה לנו את בית הבחירה" הם ענינים השייכים לעיקר היציאה ממצרים, (דאל"כ אין מקום להזכירם בלילה זה). והשייכות היא, שבשביל ענינים אלו יצאנו ממצרים.
12. ולדעת "ערוך השולחן" (או"ח סי' תפ"ט ס"ג), זו היא גם הסיבה לכך, שלדעת הרמב"ם (פ"ז מהלכ' תמידין ומוספין הכ"ב) ספירת העומר היא מצות עשה ד א ו ר י י ת א גם בזמן הזה, שאין לנו מקדש, ואינו מקריבים את מנחת העומר. כי "עיקר הכוונה [בספירה] הוא למתן תורה, ולכן המצוה גם בזמן הזה".
13. ובספר החינוך (מצוה ש"ו) כתב, שזה שאנו מונים 'כך וכך ימים' ע ב ר ו מן המנין, ואינו מונים 'כך וכך ימים' נ ו ת ר ו עד מתן תורה, הוא כדי להראות את רצוננו העז להגיע אל זמן מתן תורה, ועל כן לא נרצה להזכיר בתחילת חשבוננו ריבוי הימים שצריכים עוד לעבור עד מתן תורה. ע"ש.
14. כלומר, את בעלי העבירות.